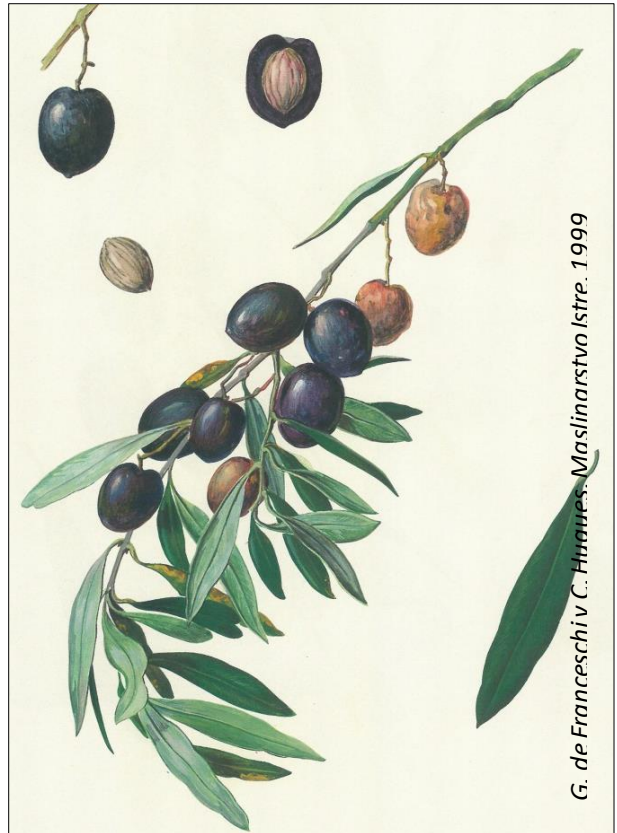

Buga

Sinonimi:

Boga, Bugi, Bugla, Burla, Busio di Pirano, Buža, Piranska Buga

Buga je avtohtona domača sorta, ki je razširjena povsej Istri. C. Hugues v svoji knjigi *Maslinarstvo Istre*, ki je bila napisana v začetku 20. stoletja, tiskano izdajo pa doživela skoraj 100 let kasneje (1999), navaja več tipov Buge, ki so bili razširjeni po Istri. Novejše genetske raziskave so pokazale, da se znotraj sorte Buga v Sloveniji pojavlja osem različnih genotipov, kar po menju avtorjev kaže na to, da je ta sorta pri nas prisotna že zelo dolgo (Bučar-Miklavčič in sod., 2020). Ime Buga je po razlagi C. Huguesa sorta dobila po značilnih duplih oz. luknjah (buža, buga oziroma staro italijansko buso, bugo (danes buco) = luknja, votlina) v spodnjem delu debla. V zadnjem obdobju je bila Buga pri nas precej zanemarjena, saj jo je izpodrinila Istrska belica. V Sortno listo Jugoslavije za sadne rastline in vinsko trto je bila sorta Buga vpisana v 80-ih letih prejšnjega stoletja. Vpisana je ostala tudi v Sortni listi Slovenije.

Rast drevesa Buge je v prvih letih počasna, v polni rodnosti pa počasna do srednje bujna. Krošnja je srednje gosta in lepe oblike, veje izraščajo srednje pokončno do pokončno. Listi so srednje zeleni in ravni. Sorta je delno samooplodna vendar za boljšo opoditev potrebuje oprasovalce. Plodovi so majhni do srednje veliki, okrogli do narobe jajčasti. Zgodaj se obarvajo vijolično črno in zelo hitro zgubajo. Drevo zarodi pozno. Plodovi dozorevajo zelo zgodaj.

Sorta Buga je nekoliko nagnjena k izmenični rodnosti. Na nizke temperature je dokaj odporna. Za pavje oko (kozavost) je razmeroma občutljiva, srednje občutljiva je za sivo oljkovo plesen. Za napad oljčne muhe in oljčnega molja ni posebno občutljiva. Dozorevanje plodov je neenakomerno. Obiramo jo običajno že konec oktobra. Rodnost je dobra. Vsebnost olja v plodovih je srednja.

Sorta je namenjena predvsem predelavi v olje. Olje je izredno kakovostno, sadežnega okusa, manj grenko, nekoliko pikantno. Vsebnost tokoferolov in biofenolov v dovolj zgodaj obranih plodovih je visoka.

Črnica

Sinonimi:

Carbagnia, Carbogno di Pirano, Carbonera, Istrska črnica, Mora, Nera, Piranska črnica

Sorta Črnica je udomaćena tuja sorta. Pred pozebo leta je bila 1956 najbolj razširjena sorta oljk v Slovenski Istri. Po pozebi so oljkarji večino dreves Črnice precepili z bolj rodno Istrsko belico (Bučar-Miklavčič in sod. 2020), ki na tej podlagi zgodaj zarodi, raste razprto in dobro prenaša sušo. V Sortno listo Jugoslavije za sadne rastline in vinsko trto je bila sorta kot Istrska črnica vpisana že ob sami vzpostavitvi le-te leta 1976. Vpisana je ostala tudi v Sortni listi Slovenije.

Drevo je bujne rasti. Krošnja je široka in srednje gosta. Internodiji so daljši, veje pa izraščajo pod večjimi koti in se povešajo. Listi so ravni in na zgornji strani temno zeleni. Sorta ni samooplodna, potrebuje oprasovalce. Plodovi so srednje veliki, eliptične oblike, v zrelosti so črne barve. Zori srednje zgodaj. Sorta Črnica dokaj pozno stopi v rodnost.

Črnica je dokaj občutljiva za mraz, vendar se po pozehi drevo dobro in hitro obraste. Potaknjenci se zelo dobro ukoreninjajo. Sorta je občutljiva na pavje oko in srednje občutljiva za sivo oljkovo pegavost. Za oljčno muho in oljčnega molja je malo občutljiva. Rodnost je srednja, nagnjenost k izmenični rodnosti je precejšnja. Dozorevanje plodov ni enekomerno. Prvi plodovi dozoriijo že konec oktobra, obiranje pa običajno poteka v začetku novembra.

Čeprav je oljevitost plodov razmeroma nizka, je sorta namenjena predvsem predelavi v olje. Za olje te sorte je značilna srednja vsebnost tokoferolov in dokaj nizka vsebnost biofenolov. .

Istrska belica

Sinonimi:

**Belica, Bianca Istriana, Bianchera,
Cepljena belica, Žlahtna belica
Plemenita belica**

Po ljudskem izročilu Istrska belica izvira iz območja Doline in Boljunca pri Trstu. Prvi zapisi Carla Huguesa o zastopanosti oljčnih sort v Istri konec 19. stoletja niso vključevali sorte Istrska belica, kar bi lahko pomenilo, da je bila v naše območje zanešena kasneje (Vesel in sod., 2019). Od sredine prejšnjega stoletja je najbolj razširjena sorta v Slovenski Istri in zaledju Trsta. Prisotna je tudi v hrvaškem delu Istre ter v Kvarnerju, nekoliko manj pa v Dalmaciji. K nagli širitvi v istrske oljčnike po pozebi leta 1956 so pripomogle njene številne pozitivne lastnosti, še posebej pa to, da dobro prenaša nizke temperature (Vesel in sod., 2019). V Sortno listo Jugoslavije za sadne rastline in vinsko trto je bila sorta vpisana že ob sami vzpostavitvi le-te leta 1976. Vpisana je ostala tudi v Sortni listi Slovenije.

Za Istrsko belico je značilna zaprta rast s pokončnimi metlastimi vejami. Drevo je srednje bujno. Listi so srednje zeleni in se značilno spirhalno zvijajo. Stopnja samooploditve je visoka. Plodovi so srednje veliki do veliki, eliptični ter dozorevajo pozno. Drevo v rodnost stopi pozno.

V kolikor v prvih letih ne poskrbimo za razrast rodnih nosilcev v spodnjem delu drevesa nam drevo istrske belice rado "zbeži". Nižje temperature dobro prenaša, primerna je tudi za vetrovne lege. Za pavje oko je zelo občutljiva, za sivo oljkovo pegavost je malo občutljiva. Zelo občutljiva je za oljčno muho in občutljiva za oljčnega molja. V obdelanih nasadih zelo dobro in redno rodi. Dozorevanje je neenakomerno, na drevesu imamo hkrati zelene, rdečkaste in skoraj črne plodove. Plodove običajno obiramo od sredine novembra dalje.

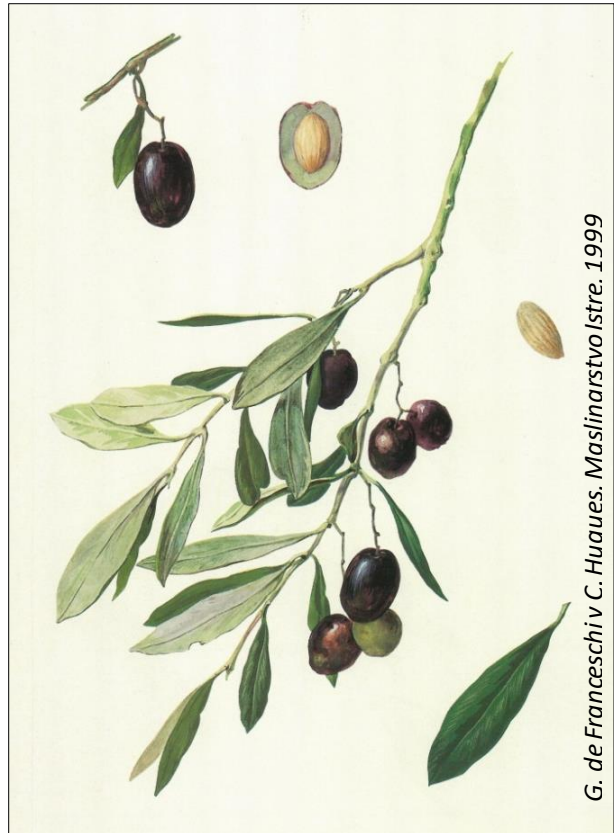
Sorta je namenjena predvsem predelavi v olje, saj ima izredno visoko oljevitost (v slovenskih razmerah vsebuje približno 5 % več olja od sorte Leccino). Olje je sveže, grenko in pikantno z visoko vsebnostjo biofenolov ter nizko vsebnostjo tokoferolov.

Mata

Sinonimi:

Matto di Pirano, Piranska mata

G. de Franceschiv C. Huaves. Maslinarstvo Istre. 1999

Sorta Mata je že dolgo prisotna na območju Istre, o njej kot o malo razširjeni sorti primerni za vlaganje, saj je olje slabe kakovosti, piše že C. Hugues v svoji monografiji Maslinarstvo Istre v začetku 20. stoletja (1999). Uvršča jo v skupino divjih oljk (*Olea europaea oleaster*), v kateri sta od bolj poznanih še mata s področja genove (Oliva Mattara del Genovesato) ter mata iz Grčije (Matta della Grecia). Tudi danes je Mata pri nas malo razširjena. V Sortno listo Slovenije je bila vpisana leta 2012.

Drevo sorte Mata je srednje velikosti. Poganjki so dolgi in v spodnjem delu slabo olistani. Krošnja je srednje gosta. Listi so ravni, z zgornje strani temno zeleni. Plodovi so srednje veliki do veliki, jajčaste oblike, mesnati. Pecelj ploda je dolg in tanek. Ob zrelosti so plodovi temno vijolični do črni, meso pa je svetlo vijolično. V rodnost stopi pozno.

Rodnost je srednja in izmenična. Plodovi dozorevajo neenakomerno, radi odpadejo še predno so zreli. Z obiranjem sorte mata običajno pričnemo konec oktobra. Dobra stran sorte je njena odpornost na mraz. S tega vidika je sorta zelo primerna za širjenje pri nas, kot eni izmed najbolj severnih geografskih leg, kjer oljke še uspevajo. Za oljčno muho je zelo občutljiva. Za vlaganje plodove pobiramo, ko so rumeno zeleni, preden se meso začne mehčati.

Sorta je namenjena predvsem vlaganju, saj so plodovi razmeroma veliki in ne vsebujejo veliko olja. Olje sorte Mata je slabše kakovosti.

Štorta

Sinonimi:

Fažolina, Piranska ukrivljena, Storta di Pirano, Ukrivljena

Štorta je že dolgo prisotna na območju Istre. Ime je ta avtohtona domača sorta dobila po italijanskem poimenovanju za obliko njenega ploda, ki je ukrivljen (storto = ukrivljen). O Piranski štorti kot o malo razširjeni a dobri sorti za vlaganje piše že C. Hugues v svoji monografiji *Maslinarstvo Istre v začetku 20. stoletja* (1999). Z intenzifikacijo oljkarstva v sedemdesetih in osemdesetih letih so bile vse stare sorte vključno s Štorto zanemarjene. Tudi danes je Štorta malo razširjena, večina novih sadik je uvoženih iz Italije. V Sortno listo Slovenije je bila vpisana leta 2012.

V različnih virih za sorto Štorta poleg uradnih sinonimov zasledimo tudi imeni Piranska krivulja in Kozje vime. Slednje je bilo v uporabi na območju Sv. Antona.

Drevo Štorte je srednje bujne rasti, krošnja je bolj redka. List je srednje zelen in nekoliko ukrivljen. Sorta ni samooplodna, potrebuje opraševalce. Plodovi so ob obiranju zeleno vijolični. So srednje veliki z značilno podolgovato obliko ter nekoliko asimetrični, podobno tudi koščica. Ta se z lahkoto loči od mesa. Dozoreva zgodaj. Drevo v rodnost stopi pozno.

Za Štorto je značilna delno izmeniča in srednje dobra rodnost. Dobro prenaša mraz. Za pavje oko in sivo oljkovo pegavost je malo občutljiva. Za oljčno muho je dokaj občutljiva za oljčnega molja pa malo občljva. Za vlaganje plodove običajno pobiramo že v septembru ko se začnejo barvati, za olje pobiramo obarvane plodove v oktobru.

Namenjena je predvsem vlaganju, vloženi plodovi so okusni in aromatični, primerne konsistence, razen v primeru pomanjkanja padavin, ko so vlaknati. Nekateri sorto uporabljajo tudi za olje čeprav je vsebnost olja nizka. Olje vsebuje nižjo vrednost biofenolov in srednjo vrednost tokoferolov.

